

Fattigdommen paa Ord og Penge

Tove Ditlevsens *Barndommens Gade* (1943)

Frederike Felcht

Ditlevsens værk betragtet som arbejderlitteratur

Tove Ditlevsen er en af de mest populære danske forfattere, men litteraturvidenskaben har længe haft svært ved at anerkende hendes betydning.¹ Ditlevsens værk har dog påkaldt sig ny opmærksomhed i de sidste år. Forskellige stemmer betoner, at hun skrev ud fra et bestemt klasseperspektiv og at hendes værk tilhører arbejderlitteraturen. For eksempel er litteraturforskerne Magnus Nilsson og Nicklas Freisleben Lund enige med forfatteren og litteraturkritikeren Olga Ravn, der betoner Ditlevsens tilhørighed til arbejderlitteraturen.² Desuden findes der også en lang og stadigvæk virksom receptionstradition, der fokuserer næsten udelukkende på den rolle, kønnet og psyken spiller i hendes værk.³ I de sidste år er Ditlevsens forfatterskab også blevet genopdaget i sammenhæng med autofiktionsbølgen, der er forbundet med navne som Karl Ove Knausgård og

---

¹ Tusind tak til Marlene Hastenplug og de anonyme bedømmere for hjælpen med min artikel.

² Olga Ravn, "Tove Ditlevsen var arbejderforfatter", *Information*, 2017-11-25, <https://www.information.dk/kultur/2017/11/tove-ditlevsen-arbejderforfatter>; Olga Ravn, "Efterord. Det jeg burde være og det jeg er", i *Der bor en ung pige i mig, som ikke vil dø. Digte i udvalg ved Olga Ravn*, Tove Ditlevsen (København: Gyldendal 2018), 137-146, her: 140-141; Nicklas Freisleben Lund, Magnus Nilsson, "Kvinnlig arbetarlitterarit och den danska arbetarlitteraturens kanon – Tove Ditlevsens *Barndom* och *Ungdom* i dialog med Martin Andersen Nexøs *Ditte Menneskebarn*", i *Arbetarlitteratur bortom kanon. Nordiska perspektiv*, Beata Agrell, Anna Forsberg, Magnus Nilsson red. (Malmö: Malmö universitet, 2024), 167-191, her: 168. DOI 10.24834/isbn.9789178775231.

³ Et aktuelt overblik over forskningen i Tove Ditlevsens forfatterskab kan ses hos Freisleben Lund, Nilsson, 167-176.

Annie Ernaux.⁴ Freisleben Lund og Nilsson har angivet forskellige grunde til, at Ditlevsens tekster ikke så ofte er blevet læst som arbejderlitteratur: Det danske arbejderlitteraturideal blev domineret af den forestilling, at arbejderlitteratur skulle være agitatorisk-politisk, og kvinderne har indtil for nylig ikke spillet ledende roller i arbejderbevægelsens organisationer, og derfor har de ikke kunnet fortælle heroiske befrielseshistorier (forstået på dén måde). Arbejderlitteraturforskningen har desuden ikke været så stærk i Danmark som i Norge og Sverige, bortset fra perioden 1973–1982, mens kvindelitteratur, køn og autofiktion har været mere udbredte forskningsinteresser.⁵ Freisleben Lund og Nilsson argumenterer for at læse Ditlevsens selvbiografiske romaner *Barndom* (1967) og *Ungdom* (1967) som arbejderlitteratur. *Barndom* knytter med hovedfiguren Toves læsning af Martin Andersen Nexøs *Ditte Menneskebarn* (1917–1921) eksplicit an til arbejderlitteraturens kanon. Freisleben Lund og Nilsson viser, hvordan Tove forstår Nexøs roman ud fra sin egen position som kvinde, der er udelukket fra arbejderbevægelsens kollektive kamp, og hvordan hun står modstræbende over for den rolle, arbejderklassen oftest selv idealiserer: arbejderkvinden som hustru og mor. Ditlevsens selvbiografiske romaner betoner altid den forbindelse, hun har til 'barndommens gade', men viser også, hvordan det proletariske miljø gør det umuligt for hende at blive forfatter, så hun er nødt til at avancere socialt for at få muligheden for at skrive.⁶

Fattigdom som analytisk nøgle til *Barndommens Gade*

Mens de selvbiografiske tekster har fået akademisk anerkendelse, handler denne artikel om romanen *Barndommens Gade*, der trods sin enorme succes ikke har tiltrukket sig særlig meget opmærksomhed fra forskningen. Litteraturhistorikeren May Schack skriver om forholdet mellem *Barndommens Gade* og *Barndom*, at barndomsstoffet har forandret sig:

---

⁴ Torben Jelsbak, "A Danish Genius of Madness.' Tove Ditlevsens comeback og globale gennembrud som litteratursociologisk case", *Passage* vol. 38 (89: 2023), 43–59, her: 43–44. <https://doi.org/10.7146/pas.v38i89.137909>.

⁵ Freisleben Lund, Nilsson, "Kvinnlig arbetarlitteraritet", 177.

⁶ Freisleben Lund, Nilsson, "Kvinnlig arbetarlitteraritet", 178–183.

Barndommens gade er en roman, der trækker på selvoplevet stof. Men den fremtræder i langt højere grad som en social fortælling, mens *Barndom* overvejende er en psykologisk fortælling. I den første er *gaden* en hovedperson, i den senere er det *barndommen*.⁷

Alligevel er de læsninger af *Barndommens Gade*, der allerede findes, også ofte overvejende psykologiske og kønsorienterede,⁸ men jeg vil derimod stille hovedkarakterens socioøkonomiske position i centrum for min fortolkning. Dog vil jeg argumentere for en læsning, der baserer sig mindre på begreberne ”arbejde” og ”klasse”, selv om jeg er enig i, at de er relevante for romanen. Jeg vil snarere læse den på baggrund af begrebet ”fattigdom”, fordi det er det begreb, romanen selv bruger mest og tilskriver poetologisk betydning. Økonomisk set har arbejderklassen længe været fattig, og det er en del af den historie, *Barndommens Gade* fortæller. *Barndommens Gade* viser desuden i høj grad former for arbejde, der traditionelt udøves af kvinder og bliver dårligt eller slet ikke betalt: rengøring, madlavning, børnepasning, omsorgsarbejde.⁹ Fremstillingerne af arbejde i romanen har derfor ofte en tæt forbindelse til en lav socioøkonomisk position. Ved siden af disse forbindelser mellem fattigdom, arbejde og klasse i *Barndommens Gade* er ”fattigdom” dog – og i højere grad end ”arbejderklasse” – en kategori, der er forbundet med en usikkerhed angående det fattige subjekts identitet. Denne form for usikkerhed bliver poetisk produktiv i romanen.

Ditlevsens skildring af fattigdom ligner svensk arbejderlitteratur fra 1930erne, der forbinder barndomsfremstillinger med en søgen efter en litterær form for fremstillingen af fattigdom (for eksempel Harry Martinsons *Nässlorna blomma* [1935] og *Vägen ut* [1936]). Litteraturforskeren Sandra Mischliwicz har undersøgt denne svenske tradition for barndomsfremstillinger i svensk arbejderlitteratur og viser, hvordan barnet der repræsenterer arbejderklassens krav om politisk og socialt ”Mitsprache” (ordret: med-tale, med betydningen

---

⁷ May Schack, ”Barndommen holder aldrig op. Det kærlighedshungrende barn hos Tove Ditlevsen”, i *Litteraturens børn. Barndomsskildringer i dansk litteratur*, Niels D. Lund, Mette Winge red. (København: Høst & Søn, 1994), 117.

⁸ Se for eksempel Maja Bissenbakker Frederiksen, *Begreb om begær. Queering af nyere dansk litteratur* (Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2005), 75–118; Anne Birgitte Richard, *Køn og kultur. 1930ernes og 1940ernes kamp om køn, kultur og modernitet læst gennem kvindernes tekster* (København: Museum Tusulanums Forlag, 2005), 487–494; Lise Busk-Jensen, ”Erindringens labyrint”, hented 2025-04-22, <https://nordicwomensliterature.net/da/2011/01/04/erindringens-labyrint/>.

⁹ Se Ravn, ”Tove Ditlevsen var arbejderforfatter” og ”Efterord”, 140–141.

'medbestemmelse').¹⁰ Hos Ditlevsen drejer det sig måske mest om en form for litterær "Mitsprache".

Det er selvfølgelig problematisk at definere fattigdom, og min interesse i, hvordan fattigdom bliver poetisk produktiv i *Barndommens Gade*, baserer sig på denne problematik, fordi romanen reflekterer forbindelsen mellem fattigdom og sproglig repræsentation. Litteraturforskeren Roxeane Rimstead betoner, at "de fattige" ikke er en homogen gruppe, der adskiller sig fra de "ikke-fattige", men at folk i rige lande ofte bevæger sig ind og ud af fattigdom, så det derfor er upassende at klumpe "de fattige" sammen i en fast kategori. Desuden opfatter fattige mennesker normalt ikke sig selv som del af en klasse eller en bestemt social gruppe.¹¹ Socialt tilhørsforhold bliver derfor usikkert og ustabil, og denne usikkerhed giver *Barndommens Gade* udtryk for. Desuden skal fattigdom altid ses i forhold til andre grupper i samfundet. Sociologen Georg Simmel skrev allerede i 1906, at fattigdom ikke kan defineres kvantitativt, men bør defineres efter den sociale reaktion. Fattigdom eksisterer ifølge Simmel ikke i sig selv, men kun når mennesker får understøttelse eller burde få den ifølge sociale normer. For Simmel er fattigdom et socialt forhold, hvor ikke-fattige mennesker bestemmer, hvad fattigdom betyder.¹² *Barndommens Gade* undersøger dette sociale forhold i en tid, hvor social mobilitet, socialdemokratisk politik og nye arbejdsforhold, for eksempel kontorarbejde, begyndte at spille en større rolle. Samfundet udviklede nye værdinormer, men det var stadigvæk i høj grad overklassen, der kontrollerede adgangen til de kulturelle institutioner. Litteraturforskeren Barbara Korte fremhæver, at det er vigtigt, hvem der fortæller om fattigdom: "Stemmen, hvormed en tekst taler om fattigdom, er et vigtigt element: Er de fattige bare nogle, der bliver talt om, eller får de deres egen stemme?"¹³ Roxeane Rimstead betoner, at fattige mennesker ofte bliver ekskluderet både konkret og symbolsk.¹⁴ Men det er ikke kun vigtigt at fortælle, det er måske endnu vigtigere at blive

---

¹⁰ Sandra Mischliwicz, *Att uppfinna ord. Kindheit als Strategie der Weltaneignung in der schwedischen Arbeiterliteratur der 1930er Jahre* (Münster: Mohnsenstein und Vannerdat, 2014), 3.

¹¹ Roxeane Rimstead, *Remnants of Nation. On Poverty Narratives by Women* (Toronto: University of Toronto Press, 2001), 16. <https://muse.jhu.edu/book/105161>.

¹² Georg Simmel, "Zur Soziologie der Armut", *Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik* vol. 22 (1: 1906; reprint, 1971), 1–30, her: 27.

¹³ "The voice in which a text speaks about poverty is another crucial element: Are the poor merely spoken about, or are they given a voice of their own?". Barbara Korte, "Narrating Poverty and Precarity in Britain: An Introduction", i *Narrating Poverty and Precarity in Britain*, Barbara Korte, Frédéric Regard red. (Berlin: De Gruyter, 2014), 9–27.

¹⁴ Rimstead, *Remnants of Nation*, 3.

forstået. Det er en central tanke i Gayatri Chakravorty Spivaks indflydelsesrige essay ”Can the subaltern speak?” (Kan de subalterne/underordnede tale?).¹⁵ Det kan være nødvendigt at finde et sprog, der formidler mellem undertrykte og dominerende grupper. *Barndommens Gade*, der selvfølgelig blev skrevet langt før Spivaks essay, kredser om en søgen efter dette sprog. Jeg læser romanen som en refleksion over, hvordan de fattiges sprog kan blive litterært i en litterær diskurs, som det mest er ikke-fattige mennesker, der deltager i.

Romanen fortæller historien om Ester, der bevæger sig ud af barndommens sociale miljø og tilbage igen, og romanen forbinder denne historie til problemet med at finde en litterær form til at repræsentere fattigdom. Selv om Esters familie i *Barndommens Gade* ikke er den fattigste familie i deres nabolag på Vesterbro og har relativt stabile økonomiske forhold, er de altid bange for at blive anset som fattige. Det viser sig for eksempel, da Ester skal på sommerferie på landet, og skolelægen finder hende for undervægtig: ”Mor betragter det som en stor Skam. Ikke at hun skal paa Landet, men det med Undervægten. Jeg kan ikke forstaa det, siger hun til Far, de har da altid faaet hvad de kan spise.”¹⁶ I sit ”Efterskrift” til *Barndommens Gade* fremhæver litteraturhistorikeren Søren Schou, hvordan fattigdommen eller det ”at være næsten-fattig”¹⁷ er ”forbundet med skamfølelse og forstillelse”¹⁸ i Ditlevsens skildringer. ”Angsten for at blive gennemskuet som fattig”¹⁹ viser sig alle steder og Schou forklarer, hvordan denne angst bevirker, at romanfigurerne prøver at finde andre forklaringer på deres handlemåder end den fattigdom, der egentlig begrunder dem. Schack nævner forskellige grunde til den angst, som Ester lider af, hvoraf nogle er forbundet med fattigdom:

En anden del af angsten [ved siden af moderen] ligger i det sociale miljø, personificeret i gaden. [...] En tredje årsag til den ubegribelige knugen ligger i en fremmedfølelse, der rækker ud over gadens miljø og den psykiske armod i hjemmet med den fastlåste *atmosfære af konstant og hæderlig fattigdom*.²⁰

---

¹⁵ Gayatri Chakravorty Spivak, ”Can the Subaltern Speak?”, i *Marxism and the Interpretation of Culture*, Cary Nelson, Lawrence Grossberg red. (Urbana: University of Illinois Press, 1988), 271–313.

¹⁶ Tove Ditlevsen, *Barndommens Gade* (København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab/Gyldendal, 2021), 62.

¹⁷ Søren Schou, ”Efterskrift”, i Tove Ditlevsen, *Barndommens Gade* (København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab/Gyldendal, 2021), 192.

¹⁸ Schou, ”Efterskrift”, 192.

¹⁹ Schou, ”Efterskrift”, 193.

²⁰ Schack, ”Barndommen holder aldrig op”, 123.

Barndommens Gade forbinder fremstillingen af psykologiske problemer med socialrealistiske miljøskildringer og indeholder desuden passager, der gennem billedsproget nærmer sig lyrikken.²¹ Det er omstridt i forskningen, hvilke socioøkonomiske perspektiver romanen indtager. Litteraturhistorikeren Lise Busk-Jensen ser i romanen ”kvindelitteraturens danske modstykke til Martin Andersen Nexøs skildringer af arbejderklassens liv [...] i *Pelle Erobreren*”²². Hun mener dog, at hovedtemaet i romanen snarere er kønnet end klassen;

og håbet er snarere knyttet til en personlig (kunstnerisk) frigørelse end til en økonomisk. Fortælleren beskriver arbejderbørnenes opvækst solidarisk, men hun lader alligevel hovedpersonen dømme miljøet med middelklassekvindens værdinormer. Det gælder især gadens og baggårdens bramfri og brutale forhold til seksualiteten, som fortælleren kalder ”urent”.²³

Mons Bissenbakker og Anne Birgitte Richard har derimod fremhævet romanens komplekse fremstilling af seksualitet, der også viser dens positive sider.²⁴ Desuden er *Barndommens Gade* helt grundlæggende kendetegnet ved en usikkerhed angående hovedpersonens identitet, en usikkerhed, der både er forbundet med fattigdom og social opstigning, og som fortælleren formidler. Fortælleren indtager nemlig slet ikke et rent middelklasseperspektiv. Annegret Heitmann har vist, at romanen indeholder perspektiviske brud mellem barnlig oplevelse og ironisk og moraliserende distance,²⁵ og jeg vil gerne tilføje: mellem fattig og ikke-fattig.

Fattigdommens rum

Gaden er den centrale metafor i *Barndommens Gade*, og den får mangefacetterede betydninger på forskellige niveauer i romanens lyriske passager. Romanens

---

²¹ Annette Heijlsted, ”Barndommens gade”, i *Dansk forfatterleksikon. Værker*, John Chr. Jørgensen red. (København: Rosinante, 2001), 20–21; Søren Schou, ”Barndommens stenede, undrende land – Tove Ditlevsen”, i *Dansk litteraturs historie*, bd. 4, 1920–1960, Klaus P. Mortensen, May Schack red. (København: Gyldendal, 2006), 430–439, her: 436.

²² Lise Busk-Jensen, ”Erindringens labyrint”, hentet 2025-04-22, <https://nordicwomensliterature.net/da/2011/01/04/erindringens-labyrint/>.

²³ Lise Busk-Jensen, ”Erindringens labyrint”, hentet 2025-04-22, <https://nordicwomensliterature.net/da/2011/01/04/erindringens-labyrint/>.

²⁴ Bissenbakker Frederiksen, *Begreb om begær*, 75–118; Anne Birgitte Richard, *Køn og kultur*, 487–494.

²⁵ Annegret Heitmann, *Selbst Schreiben. Eine Untersuchung der dänischen Frauenautobiographik* (Frankfurt am Main: Peter Lang, 1994), 268–269.

selvrefleksive, poetologiske, lyriske og metaforiske kvaliteter hæver den langt over, hvad socialdemokraten og litteraturkritikeren Julius Bomholt i 1943 betegnede som dens ”primitive Fortælleevne”.²⁶ Anmelderne så tidligt den store rolle, stedet eller det fysiske miljø spiller i *Barndommens Gade*, og betegnede romanen som ”Hjemstavnsroman”.²⁷

Litteraturforskeren Franziska Jekel har skrevet om litterære topografier over fortalt fattigdom. Hun forklarer, at rumlige konstellationer i litteraturen kan blive metaforer, for eksempel for social eksklusion, og at kontraster mellem rige og fattige områder kan anskueliggøre en persons fattigdom. Det fortalte rum kan desuden spejle processer af ”othering” eller fremmedgørelse og vise, hvordan inklusion og eksklusion kan påvirke en persons psyke. Fattige mennesker i litterære tekster kan dog også udvikle kreative, subversive strategier for at omgå rummet.²⁸ Alle disse dimensioner er relevante for *Barndommens Gade*: Romanen inkluderer forskellige metaforiske dimensioner af rummet. Den kontrasterer beboerne i arbejderkvarteret med rige omgivelser. Ester har tit en følelse af fremmedhed, der er forbundet med barndommens rum (og det at forlade det) – hun føler sig fremmed både i sit barndomskvarter og de steder, der tilhører de mere velhavende, hun arbejder for. Romanen viser, hvordan det fysiske miljø kan påvirke psyken. Der findes også momenter, hvor de litterære karakterer vægrer sig mod de rumligt manifesterede magtforhold, der omgiver dem.

Sociologen Pierre Bourdieu har i sit essay ”Effets de lieu” (Steds effekter) beskrevet, hvordan fysiske og sociale rum er forbundne med hinanden. Han viser, at ens placering i rummet er afgørende for ens position i samfundet. Rummet er i *Barndommens Gade* afgørende for oplevelsen af fattigdommen. Ester er næsten panisk bange for den mørke gård,²⁹ og der findes ingen privatsfære eller værelser at trække sig tilbage til i den lille lejlighed, som familien bor i.³⁰ Denne konkrete rumlighed forbinder sig med en socialrumlig dimension i Bourdieus betydning, når Ester for eksempel drømmer, at hun ”bor i Forhuset, saa hun aldrig mere skal løbe over den mørke Gaard”.³¹ Forhuset er forbundet med en bedre

---

²⁶ Julius Bomholt, ”Flugten fra Arbejdersgaden. Tove Ditlevsen: Barndommens Gade”, *Social-Demokraten*, 1943–9–29, 6.

²⁷ Schou, ”Efterskrift”, 196, se også 196–205.

²⁸ Franziska Jekel-Twittmann, *Das Elend der Anderen. Literarische Topographien erzählter Armut* (Baden-Baden: Rombach Wissenschaft, 2021), 31–66. doi.org/10.5771/9783968217192.

²⁹ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 17–18.

³⁰ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 55–56, 108–111.

³¹ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 21.

socioøkonomisk position: Her bor Ellen, der har laksko og fløjsfrakke og "et ekstra Rum som hun benævner 'mit Værelse', skønt det i virkeligheden bruges som Brændeskur."³² Gaden spejler forbindelsen mellem placering i rummet og position i samfundet, for eksempel er det vigtigt for Esters mor, at hun bor "i den pæne Ende [af Gaden]. Hvilket vil sige, at Huset ligger en smule nærmere Vesterbrogade end Istedgade."³³ På Vesterbrogade bor der rigere mennesker, og Esters ellers "storslaaede, rapmuede"³⁴ veninde Lisa "skrumper lidt ind og syner af ingenting her i den brede, lyse Gade".³⁵ Istedgade er derimod ikke bare arbejderens hjem, men også prostitutionens.³⁶

På den ene side står gaden for Esters oprindelige miljø, som hun gerne vil lægge bag sig, når hun flytter, men som hun ikke kan slippe bort fra. Dette miljø er forbundet med mørke og mangel på plads og foruroligere og trykker Ester. På den anden side er gaden i sin funktion som vej selv et sindbillede på muligheden for at stige socialt op eller ned, som romanen ikke bare fortæller om via Esters historie, men også gennem andre karakterers skæbner.

På det metaforiske plan er gaden desuden associeret med en rovdyragtig kvindelighed, der gives videre som en slags moderlig arv til døtrene: "Gaden sover aldrig. [...] Den strækker de bløde Poter og vogter på sine Unger. O du elskelige Rovdyr [...]."³⁷ Om natten bliver gaden til en "rød Strøm", som pigerne bliver en del af, når de samler deres første seksuelle erfaringer i portene og trappegangene:

Og den røde Strøm glider af sted gennem Natten. Dæmpede Stemmer lyder ud fra Portene og Trappegangene. Nye langbenede Piger, der hinkede og nipsede sidste Foraar, knækker fnisende sammen og siger: nej altsaa, jeg vil ikke – og gør alligevel ikke videre Modstand, fordi denne røde, bankende Strøm ikke venter paa nogen, men løber forbi den Ængstelige, der tror paa andre Guder.³⁸

---

³² Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 17.

³³ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 25.

³⁴ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 47.

³⁵ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 47.

³⁶ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 102.

³⁷ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 21.

³⁸ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 102.

Gadens seksualisering kan ikke adskilles fra den pladsmangel i lejlighederne, der medfører, at børnene tidligt oplever forældrenes seksualitet og senere ikke selv har plads til at samle egne erfaringer.

Romanen viser tydeligt, at seksualiteten bestemmer over kvindernes sociale stilling, og at ægteskab er vejen til en forbedring af den. Selv for de forholdsvis privilegerede kontordamer er det umuligt at stige op i samfundet kun ved at arbejde. Esters første chef udbytter sine kvindelige ansatte, og i Esters andet firma prøver kvinderne at undslippe det stressende og dårligt betalte arbejde ved at gøre et godt parti. Da Ester forelsker sig i juristen Asger, ser hun en ”jordisk Bolig”³⁹ i ham, allerede før han forstår, at hun er interesseret i ham. Denne følelse bliver endnu stærkere hos Ester, da de bliver et par: ”Hun har taget Bolig i ham. Hun, der aldrig kunde finde sig selv, er faldet til Hvile hos et Menneske [...] [D]et er osse Gaden hun flygter fra og som hun endelig er sluppet fri af, Barndommen og Mørket.”⁴⁰ Den sociale opstigning, som et ægteskab med ham lover, åbner et nyt rum for hende både symbolsk og konkret – i Esters indre liv såvel som i de fysiske omgivelser.

Den fattige rotte bag masken

Fastelavnsscenen er den første fortælling om Esters møde med rige mennesker. Ester og Lisa er ude og rasle og har ringet på hos et velhavende par. Romanen kontrasterer det rum, de rige bor i, med pigernes opførsel, der svinger mellem generthed og overmod – de passer ikke til stedet, men Ester bliver magnetisk tiltrukket af det. De to piger er klædt ud og synger en fastelavnsvise og håber at få penge. Først kan parret lide deres optrin, men så vil de gerne have dem ud af lejligheden igen:

Den lille Dame rører forsigtigt Esters Arm med en blød, lille Haand med rødakerede Negle. Ester rødmer, for hun gør det akkurat som om hun med stor Overvindelse maatte røre ved en Rotte. Og nu er det hende aldeles umuligt at gaa [...]. Je ka flere Sange, gentager hun stædigt, med bange bankende Hjerter og uden at forstaa hvorfor hun ikke kan gaa. Men hun maa dog vide lidt om de Mennesker, hun vil forklare dem noget, blotte sin lille Sjæl for dem. Vide hvordan man bærer sig ad med at blive som de. Med al den

---

³⁹ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 153.

⁴⁰ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 158.

Ro og Latter i Øjnene. [...] Hun vil sige: jamen jeg er da ingen Rotte – bag mine hullede Strømper og min stakkels Maske, bag min skrækkelig daarlige Samvittighed [...], der maa da være et eller andet, et Stof der maaske kunde formes [...] – men istedetfor siger hun igen, ganske sagte og forskrækket: je ka da mange flere Sange.⁴¹

Klovnemasken er i denne scene den eneste mulige adgang til det rige publikum, der afviser Esters ønske om at blotte sin sjæl og at kunne blive en anden. Det at nogen signalerer, at de væmmes, når de berører Esters arm, gentager sig, da en gæst på det pensionat, hvor Ester arbejder, latterliggør hende for at imponere pensionatets kvindelige beboere, efter at hun har tilbagevist hans seksuelt påtrængende spørgsmål: ”– Arr, det er sgu da alt for trist, De ser jo helt godt ud – og han stryger med Haanden hen over hendes svedige Arm og gør det på samme måde som den lille rige Dame engang for længe siden, da hun og Lisa raslede fastelavn.”⁴² De rige ser i de fattige noget snavset, parasit-agtigt, som man skal holde på afstand, hvis man ikke kan gøre grin med dem og samtidigt have den fulde kontrol over situationen. Jekel-Twittmann henviser til den lange tradition, denne type fremstilling af fattige mennesker har.⁴³ Beskrivelsen af den såkaldte ”Lusemor” i skolen understreger, at denne iagttagelse har en institutionel side: Mens lusemoren opfatter fattige børn med lus som noget normalt, undrer hun sig over rige børn med lus og viser medlidenhed med dem.⁴⁴

Senere åbner der sig nye døre til de riges verden for Ester. Denne åbning er tæt forbundet med samfundets forandring hen mod forbrugerisme og nye former for arbejde. Kontorarbejdet beskrives som et mødested for alle klasser og et arbejde, som fingrene ikke længere lider under:

Og Fingrene der hamrer Dagene bort paa de haarde Tangenter er ikke røde mere, ikke ru og revnede. De er lange og tynde, med smukt formede, velplejede Negle. Kontorarbejdet er godt for den der vil gemme sig. Her mødes alle Klasser. Nogle skal bare tjene til Lommepenge, andre maa eksistere helt og holdent for 150-200 Kr. om Måned.⁴⁵

---

⁴¹ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 51.

⁴² Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 94.

⁴³ Jekel-Twittmann, *Das Elend der Anderen*, 42–44.

⁴⁴ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 38–39.

⁴⁵ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 133.

Da Ester flanerer i sit nye tøj på sin første frie dag, er det især vigtigt for hende at vise, at hun ikke arbejder, fordi det betyder, at hun har råd til fritid:

Saa gaar hun ud paa Vesterbrogade, hvor hun hver Morgen og Aften jager afsted i sit gamle Kluns med evige Huller paa Strømperne og snavsede Negle. Nu gaar hun langsomt med Mors Laktaske klemt ind under Armen og viser alle Mennesker at hun har Masser af Tid og Raad til at spadserer her hver eneste Dag, hvis hun ellers havde Lyst.⁴⁶

Den langsomme bevægelse gennem gaden er en form for tilegnelse af rummet,⁴⁷ men den sker kun sjældent. Ester sulter for at have penge nok til helsilkestrømper, som hun kun tager på om søndagen.⁴⁸ Det er utænkeligt for hende at låne penge, fordi "[f]or hende er Fattigdommen ikke noget midlertidigt og mindre væsentligt, den er en af de Faktorer der har gjort hende til det hun er og det hun flygter fra."⁴⁹ Det er vigtigt for Ester, at man ikke tænker, at hun er fattig, og hendes indkomst og forbrugerkulturen gør det med tiden muligt. Børnene i gaden kender hende ikke længere og synes, at hun er en fin dame,⁵⁰ da hun besøger sine forældre, efter at hun er flyttet "langt fra Gaden"⁵¹. Asger skriver til sin mor om Ester: "Hun er fra en Arbejderfamilie, men forbavsende lidt milieupræget."⁵²

Men selv om det i andres øjne lykkes Ester at forlade sit sociale miljø, er det umuligt for hende selv. Esters personlige usikkerhed er forbundet med en form for social usikkerhed. Esters forældres tilværelse var stadig bestemt af forestillingen om "hæderlig Fattigdom"⁵³, med et klart system af værdier og en fast stilling i samfundet. For Ester og hendes bror Carl, der bliver en succesfuld forfatter, bliver det derimod uklart, hvilken stilling de har, og hvilke værdier de skal rette sig efter. Samfundet bliver i det 20. århundrede mere og mere dynamisk. I stedet for et ideal af hierarkisk stabilitet indtræder en stræben efter social opstigning, som nu er blevet en reel mulighed for alle samfundsklasser. Gaden implicerer begge dele og er på den måde samtidig et billede på den historiske forandring, der præger romanen.

---

⁴⁶ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 96.

⁴⁷ Se også Jekel-Twitmann, *Das Elend der Anderen*, 65.

⁴⁸ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 133.

⁴⁹ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 136.

⁵⁰ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 156.

⁵¹ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 130.

⁵² Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 166.

⁵³ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 141.

”Fattigdommen paa Ord og Penge”

Romanen gengiver både ydre synsvinkler på fattigdom og hovedpersonens egne erfaringer og oplevelser med fattigdom. Den tematiserer problemer, der er forbundet med at repræsentere fattigdom i litteraturen.

En Aften fortæller hun ham om Gaden, nervøst, hurtigt og fyldt af en underlig Skam. Hun taler om Angsten og om Fattigdommen paa Ord og Penge, om Lisa og Irene og Mørket man kvæles i, om de smaa Cafeer og de fulde Mænd, om den Rødskeggede og Kønnets første, bitre Erkendelse. Præstesønnen kysser hende blidt paa Munden og siger: stakkels lille Pige, men nu er det jo forbi altsammen. – Da skubber hun ham fra sig og ved ikke hvorfor hun gør det, ved ikke hvorfor det gør ondt inde i hende og et Saar springer op at bløde. Hvorfor skal det være forbi, raaber hun forskrækket, saadan var det ikke, der var osse gode Ting, vi havde det dejligt, jeg har bare forklaret det forkert. Forstaar du, der var andre Dage. Jeg sad paa min Feltseng, overfor var en graa Mur. Jeg var engang paa Landet, og da jeg kom hjem var jeg nær ved at græde af Glæde. Om Søndagen købte vi gamle Kagekrummer og spiste dem paa Køkkentrappen. Hun tier pludselig stille og ser hans Øjne blive urolige, uforstaaende. Ja selvfølgelig, siger han, et Barn er vel aldrig helt ulykkeligt. Nu glider han bort, tænker hun og lukker Øjnene, der er en Afgrund imellem os. Han kender ikke Smerten. Hvordan skal jeg nogensinde naa ham?⁵⁴

Ved siden af fattigdommen på penge står her fattigdommen på ord, som romanen tematiserer mange gange. I andre øjeblikke, hvor Ester vil fortælle om sig selv, mangler hun ord, for eksempel i den allerede delvis citerede fastelavnsscene,⁵⁵ eller når Esters elskede lærer spørger hende om grunden til hendes tilbagegang i skolen.⁵⁶ Den sproglige usikkerhed er i disse passager forbundet med en social distance, men også med Esters barnlighed. Ester er ”fyldt af en underlig skam”, hedder det, når hun prøver at fortælle Asger om gaden. Skammer hun sig over, *at* hun fortæller eller over, *hvad* hun fortæller? Og hvad betyder det, at skammen er underlig? Esters følelser for gaden er i hvert fald ambivalente, og hun kan ikke udtrykke dem på en måde, som hendes kæreste, Asger, præstesønnen med den akademiske dannelse, forstår. ”Vi havde det dejligt”, siger hun, men feltseng og grå mur, hjemkomsten fra landet og gamle kagekrummer er ikke særligt overbevisende eksempler på det.

---

⁵⁴ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 168–169.

⁵⁵ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 51.

⁵⁶ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 74–75.

Læseren kan derfor godt forstå Asgers reaktion, men ved samtidig, hvorfor Ester tænker, at det var lykkelige øjeblikke: Fordi romanen tidligere har fortalt om dem på en positiv måde. Momenterne var præget af en følt samhørighed, der ikke var fri for smerte, men som havde en intensitet, som synes at mangle hos Asger, der altid beskrives som kontrolleret. Idet romanen fortæller to gange om disse øjeblikke, kontrasterer den Esters og Asgers forskellige forståelse af dem, som samtidig repræsenterer den fattiges blik over for den dannede borgers blik.

Sprog og social distinktion

Sproget i romanen er et medium for social distinktion. Det at kunne tale er forbundet med velstand og magt. For eksempel misforstår Ester sin chef, idet hun tænker, at han er interesseret i hendes personlighed, mens han vil forføre den endnu ikke 16 år gamle pige. Ester vil gerne fortælle om gaden, hun bor i, sit liv og sin længsel. Men chefen vil hellere tale om sex, som han forklarer med de riges ord, der gør alt ”smukkere og mere forklarligt” i Esters perspektiv:

Aarr, hun har ikke Ord nok, Aftenen er ikke lang nok. Hun vil lægge hele Gaden frem for ham, fortælle om sit Liv og sin Længsel [...].

Men Hr. Swane vil helst tilbage til Tilfældet Olga. [...] Æh, denne Olga, tror De Soldaten var den første hun stod i Forhold til?

”Stod i Forhold til” – nej, sikke Ord de Rige bruger! Ord der gør alting smukkere og mere forklarligt. – Ester ler: ja, selvfølgelig var han den første, hun har da ikke andre Børn.

Saa ler Hr. Swane og viser sine to Guldtænder: hvad hun dog er for et lille Guds Ord, man *behøver* da virkelig ikke at faa Børn. [...]

Det er jo en smuk Handling, siger han med blød Stemme, noget kønt og naturligt. Hvorfor skal Menneskene ikke ha Lov til at elske hinanden uden at løbe en så frygtelig Risiko?

Nej, det er da indlysende! Ih, hvor Ester holder med ham, han har saa evig Ret, det hele er saa ligetil og ikke alle de Spekulationer værd.⁵⁷

I hele scenen skifter fortælleren mellem et vidende perspektiv udefra og Esters mere naive perspektiv. Den dækkede direkte tale kombinerer de to perspektiver og forbinder nærheden og afstanden. Denne forbindelse er karakteristisk for

---

⁵⁷ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 119–120.

romanens fortælleform, der skifter mellem et afmægtigt, barnligt, senere også: kvindeligt perspektiv og et magtfuldt perspektiv, der forbinder viden og ironisk distance. Forskelle i viden er også væsentlige for romanens humor. Fortællerstemmens skifte mellem et barnligt og et vidende perspektiv minder om svenske arbejderlitterære værker fra 1930'erne, for eksempel Harry Martinsons ovennævnte romaner eller Moa Martinsons *Mor gifter sig* (1936).⁵⁸

De riges sprog tiltrækker Ester, men hun ser også kritisk på det. Esters bror Carl og hans ven Oskar vil gerne være kunstnere og prøver at distancere sig fra deres familiære baggrund. Men Ester, der ellers har et tæt forhold til sin bror, deler ikke hans forkærlighed for fremmedord:

Desuden fører de [Carl og Oskar] et Sprog som det er umuligt at følge med i. Foruden alt det udenlandske de opsnapper Guderne maa vide hvorfra, snakker de om Kunst og Æstetik, Litteratur, Perspektiv og andre ubegribelige Ting. Det kan minde lidt om Hr. Swane, som Ester jo i nogen Grad har mistet Respekten for.⁵⁹

Da det er Carl, der bliver en succesfuld forfatter i *Barndommens Gade* (og ikke Ester)⁶⁰, kan denne passage – ved siden af den kønsmæssige pointe, at mændenes position i det litterære felt adskiller sig fra kvindernes, og at litteratur også bruges til at fremme andre, her: mandlige seksuelle interesser – læses poetologisk: Romanen afviser, at forfattere fra arbejdermiljøet skal opgive deres eget sprog til fordel for overklassens sprog, men viser samtidigt, at det at bruge et forfined sprog er vejen til at blive publiceret. Akademikeren Asgers sprog er ”snørklet og pudsigt akademisk”⁶¹, og selv om karakteriseringen er lidt nedsættende, hedder det lige derefter,

---

⁵⁸ Se også Mischliwicz, *Att uppfinna ord*, 183–198.

⁵⁹ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 123.

⁶⁰ Søren Schou gengiver Ditlevsens eget og levnedsskildreren Karen Sybergs forklaringer for dette rolleskifte, der især begrundes det ved, at Ditlevsens ikke ville irritere sin mor. Schou, ”Efterord”, 190–191, 208–209. Men rolleskifter siger også en del om arbejderforfatterindernes dobbelt perifer stilling på det litterære marked: At en kvinde fra en arbejderfamilie blev forfatter, var endnu mere usandsynligt, end at en mand blev det. I det romanen fjernede sig fra det selvbiografiske, blev den paradoksalt nok mere virkelighedsnær.

⁶¹ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 161.

men inden hun faar set sig om, taler hun selv paa samme Maade, og Mor ser himmelfalden paa hende naar hun, sjældnere end før, stikker et Rend hjem fra Kontoret og fører et Sprog som man mindst skal være Professor for at hitte ud af.⁶²

Den sproglige distance begynder at gennemtrænge de familiære relationer, og moren forstår ikke længere sine børn. At *Barndommens Gade* ikke bruger mange fremmedord, er en selvrefleksiv pointe i denne sammenhæng: I modsætning til Carl finder romanen et sprog, der kommer fra arbejdsmiljøet og bringer dets stemme ind i litteraturen.

Hvilken slags litteratur kan fremstille fattigdom?

Den skrivende bror giver anledning til forskellige poetologiske refleksioner i romanen. For eksempel har Carl skrevet en fortælling på bestilling til et blad. Fortællingen handler

om en fattig Dreng, der stjæler Penge fra Moderens Pung og drikker sig fuld i en Alder af fjorten Aar, fordi han [...] aldrig har set sin Far ædru – og den fyldte hende [dvs. Ester] med Ubehag og en anden, underlig Følelse, der undertiden dukker op – noget af det samme som Ismejeridamen føler, når hun siger til Mor: han *kunde* nu osse godt ha faaet de gode Sider med!⁶³

Esters ubehag kan man læse som en kritik af en deterministisk, måske også sentimental fremstilling af fattigdom i den rædselsrealistiske tradition, der ofte indtager et voyeuristisk perspektiv.⁶⁴ Ismejeridamens udsagn peger på romanens poetologi i forhold til at fremstille fattigdom: Kun en nuanceret, mangesidig litterær repræsentation tillader at inkludere dem, der identificerer sig selv som del af et fattigt miljø.

Det hedder om Carl, at han ikke længere er en ungdommelig idealist, ”der ville forbedre Læredrengenes Kaar og gøre Verden ny og skøn og værd at leve i.”⁶⁵

---

⁶² Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 161.

⁶³ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 140–141.

⁶⁴ Om rædselsrealismen se fx Gunhild Agger et al., *Dansk Litteraturhistorie*, bd. 7, *Demokrati og kulturkamp. 1901–1945* (København: Gyldendal, 1984), 161–164.

⁶⁵ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 140.

Han har skrevet sig ”lykkeligt fri af sin Barndom”⁶⁶ og bliver nu hyldet af kritikken. Den gamle idealist har

intet at gøre med disse Vers, der handler om Somren og Skoven og Grøftekanten, og hvis Moral er, at man bare skal nærme sig de smaa Ting, de ganske enkle Ting og søge mod Jorden og sidde lykkelig paa en Mark og blæse paa al Nød og Elendighed, fordi man er ”Midt i naturen” [...] Mor sukker over Kaffekoppen, hvor er det kønt, og egentlig saa sandt og ligetil – rent bortset fra at hun aldrig selv har haft nogen Glæde af at sidde paa en Mark og glo [...].⁶⁷

Immanuel Kants indflydelsesrige kunstideal om en ”interesseloses Wohlgefallen,”⁶⁸ som disse digte realiserer, ligger så fjernt fra morens liv, at de bliver uforståelige for hende. Mens den unge forfatters politiske voldsomhed røber en begrænsning, der forhindrer ham i at nå ud over sit eget miljø, resulterer befrielsen fra dette miljø i en slags lyrisk ubetydelighed. Det som ikke lykkes for Carl, er at finde et sprog for sin egen klasse, der hverken udstiller eller fortrænger ”Nød og Elendighed”, men som kan beskrive de modstridende erfaringer, der er forbundet med angsten for at blive deres offer. Sådanne former tilbyder *Barndommens Gade* selv med sine fænomenologisk præcise observationer af vekslende følelser, fornemmelser, relationer og stemninger.

Da Carl besøger sine forældre, hedder det:

Af disse Vægge med deres billige Reproduktioner, Buffeten med Messingopsatsen, Divanen, det umalede Bord og Pibebrædtet bag Døren, kan han ikke suge flere Indtryk – det er altsammen fotograferet ned i Bogen med et Barns søvngængeragtige Nøjagtighed. Nu er det uden Betydning for ham, uden Inspiration. Hele hjemmets Atmosfære af konstant og hæderlig Fattigdom lægger sig som klamme Hænder om hans Tindinger, Luften i Stuen stemmer ham for Brystet.⁶⁹

---

⁶⁶ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 140.

⁶⁷ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 140.

⁶⁸ Immanuel Kant, *Kritik der Urtheilskraft*, i *Kants Werke. Akademie Textausgabe*, bd. 5, *Kritik der praktischen Vernunft. Kritik der Urtheilskraft*, (1902; reprint Berlin: Walter de Gruyter & Co, 1968), 165–485, her: 204–211.

⁶⁹ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 141.

Den kun registrerende, detaljerige realisme, der beskrives som en form for fotografi, bliver hurtigt udtømt. Den indre modstand mod den hæderlige fattigdom kan i denne sammenhæng læses som modstand mod en bestemt form for arbejderkultur, der betoner værdier som orden, pænhed og renhed.⁷⁰

Konklusion

Barndommens Gade distancerer sig fra litterære traditioner, der har været dominerende i fremstillingen af fattigdom i Danmark, og udvikler i stedet for en fortælling, der ikke er bestemt af et fast system af værdier eller litterære metoder, men tværtimod tager form af den desorientering, der resulterer af mangel på faste normer og enkle fortællinger. For desorientering kendetegner ikke bare hovedkarakteren, men teksten selv, der med sine perspektivbrud og skift mellem et realistisk og prosalyrisk register formidler dette indtryk. Men tekstens søgen efter en form forbliver altid forbundet med udgangspunktet, som er fattigdommen.

Søren Schou ser i *Dansk litteraturs historie* Tove Ditlevsens tidlige romaner ”i pagt med hendes socialrealistiske og kulturradikale samtid, men med den afgørende fornyelse, at synsvinklen var kvindelig”, men fremhæver også, at *Barndommens Gade* består af ”en række lysende klare, detaljemættede episoder, der kan antage karakter af små prosadigte”.⁷¹ Denne beskrivelse hentyder allerede til en mangfoldighed, der kendetegner romanen. Sproget er enkelt, men ikke formen: fortælleteknikken forener forskellige niveauer af viden, *Barndommens Gade* forbinder interessen for psyken og samfundet, mimetiske skildringer og et udpræget billedsprog. Ditlevsens roman har forskellige træk til fælles med Harry Martinsons *Nässlorna blomma* og *Vägen ut*, der også indeholder perspektiviske brud mellem et barnligt og et vidende perspektiv og fortæller om et barns opvækst i et fattigt miljø. Der er tydelige skel i synsvinkel og miljø – hos Martinson er barnet en dreng, og familien opløser sig, hvorefter barnet bliver bortauktioneret

---

⁷⁰ Om arbejderkulturens forskellige former, se Anker Gemzøe, ”Arbejderkultur i Danmark i perioden fra 1890 til 1924”, *Kultur & Klasse* vol. 31 (1977), 31–61; her især: 37–38, 47–48; Svend Aage Andersen, *Dansk arbejderkultur. Bd. 1: Grundtræk af dansk arbejderkultur i perioden fra 1870 til 1930* (Aarhus: Aarhus Universitet, 1982), 94, 107–108, 121–122; Ronny Ambjörnsson, *Den skötsamme arbetaren. Idéer och ideal i ett norrländskt sågverksamhälle* (4de udg., Stockholm: Carlssons [1988], 2017), 23–38. Litteraturforskeren Gemzøe beskriver pænhed og orden kritisk som ”spidsborgerlige normer” (Gemzøe, 1977, 38), mens den svenske historiker Ronny Ambjörnsson tegner et mere nuanceret billede af den arbejderkultur, der er bestemt af ”skötsamhet” som ideal, hvor mænd er disciplinerede arbejdere, der opfatter livet som et (dannelses-)projekt, og kvinder holder orden i de små rum og sørger for at børnene også bliver ”skötsam”.

⁷¹ Schou, ”Barndommens stenede, undrende land”, 436.

til de steder, der vil have færrest penge fra kommunen for at tage ham, men Ditlevsen og Martinson deler interessen for psykologiske processer og billedsprog forbundet med fremstillingen af en erfaret fattigdom. *Barndommens Gade* er dog enestående i den eksplicitte tematisering af, hvordan man kan fremstille fattigdom i litteraturen.

Stilistisk er *Barndommens Gade* ikke ”snørklet og pudsigt akademisk”. Sproget indeholder kun få fremmedord. Enkle syntaktiske konstruktioner, korte sætninger og ellipser dominerer. Fortælleformen nærmer sig mundtligheden, ikke bare i passagerne med direkte tale, men også i autoritativt fortalte afsnit og passager med dækket direkte tale, der for eksempel indeholder ord med forenkede stavemåder som ”osse” og ”lisaa”.⁷² Også her viser der sig en solidaritet med de fattige karakterer fra fortællerens side, men fortælleren kan samtidigt indtage en distanceret position og gøre dem forståelige for rigere samfundslag.

I Bøgerne er Ordene, uden Rigdom og Fattigdom. Legemløse kommer de glidende fra de tørre Blade og lægger sig over Sindet som en Trøst og et Løfte om Evighed. Ester holder af rene Hænder og ren Tale og længes frem mod Lyset som de blege, forvoksede Stængler, der kryber langs Jorden. Hun vender sig i Trods fra Gaden og ved ikke, at hun altid fører den med sig – i Øjnene, i Stemmen, i sit farende, hjemløse Sind.⁷³

Ester længes efter ord uden rigdom eller fattigdom – men fortælleren ved, at man ikke kan fortælle Esters historie i ord uden rigdom og fattigdom, fordi de økonomiske forhold er så grundlæggende for hendes eksistens. Fortællingen om Ester kræver tværtimod en smidig form for at kunne fortælle om fattigdom uden at indtage et voyeuristisk, dogmatisk-revolutionært, forsonende, upolitisk eller distanceret-akademisk perspektiv – jeg læser *Barndommens Gade* som en konstant søgen efter denne passende form.

---

⁷² Se for eksempel Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 151, 161–162.

⁷³ Ditlevsen, *Barndommens Gade*, 129.